

We moeten steeds op
een ander paard wedden

directeur Holland Festival Emily Ansenk,
de Verdieping 11

Grote mond, klein hartje

Hans de Boer (1955-2021)
de Verdieping 4|5

OMT houdt rekening met lange lockdown

Vrees voor opleving coronavariant in april
vandaag 4|5

Ploumen kan verfrissend effect hebben

PvdA neemt gok met
nieuwe lijsttrekker
vandaag 3

Streven naar zero suicide

Harde belofte
of slechts een
slogan?
de Verdieping 2|3

Twitter weert ook Nederlanders

Complotdenkers
zoeken andere media
nederland 8

Overheid wil schone lei voor ouders

Toeslagendrama • Onverwacht zet het
demissionaire kabinet een streep door
alle schulden van slachtoffers van het
toeslagenschandaal bij de overheid.

Esther Lammers en
Bart Zuidervaaft
redactie politiek

De gedupeerde ouders in de toeslagenaffaire krijgen al hun nog openstaande schulden van alle overheidsinstanties kwijtgescholden. Het kabinet zet alles op alles om ervoor te zorgen dat private schuldeisers, zoals woningcorporaties, zorgverzekeraars en banken, dat voorbeeld volgen. "Alles is erop gericht dat de ouders nu snel met een schone lei verder kunnen met hun leven. Dat verdienen ze", verklaarde staatssecretaris Alexandra van Huffelen (Financiën) gisteren.

Afgelopen vrijdag maakte deze krant – op de dag dat het kabinet aftrad vanwege het toeslagenschandaal – bekend dat de Belastingdienst zelf nog steeds het grootste obstakel is om daadwerkelijk de problemen van deze gedupeerde ouders op te lossen. In december zegde het kabinet de gedupeerden na veel druk uit de Kamer toe dat ze ieder binnen drie maanden 30.000 euro tegemoet kunnen zien als een eerste compensatie. Ouders die recht hebben op meer geld, krijgen dat deel later.

Maar vrijdag bleek dat de Belastingdienst halsstarrig vast hield aan de rol van eerste schuldeiser en het grootste deel van de toegezegde 30.000 euro alweer opeiste voordat het geld was uitgekeerd. Daardoor zouden deze ouders nauwelijks geld overhouden van het toegezegde bedrag.

De beroepsvereniging van bewindvoerders stapte daarom vorige week uit het overleg waarin verschillende partijen gezamenlijk een oplossing voor de ouders probeerden te zoeken. Het lukte niet om overeenstemming te bereiken. "Het is niet uit te leggen dat de Belastingdienst gedupeerde ouders met de ene hand compenseert en met de andere hand incasseert", stelde de Vereniging Nederlandse Gemeenten gisteren.

Zo ontstond een kafkaëske situatie, die diverse demissionaire bewindlieden afgelopen dagen niet konden uitleggen. Minister Wopke Hoekstra van financiën beloofde bij het tv-programma 'Op1' met staatssecretaris Van Huffelen een oplossing te zoeken. Die oplossing is nu dat de overheid alle schulden kwijtscheldt bij instanties als UWV, gemeenten, het CAK, DUO en de Soci-

ale Verzekeringsbank. Tegelijkertijd zet het kabinet private schuldeisers onder grote druk hetzelfde te doen door publiekelijk hiertoe op te roepen. De Nederlandse Vereniging van Banken kon gisteren nog niet inhoudelijk reageren omdat het nieuws 'nog erg vers' is. Ook Aedes, die de woningcorporaties vertegenwoordigt, en energiebrancheclub Energie-Nederland reageren pas later.

Of Van Huffelen bedrijven ook financieel gaat compenseren voor de kwijt te schelden bedragen wil ze niet zeggen. Hoeveel geld het kabinet uittrekt voor deze hersteloperatie weet de staatssecretaris niet. "Maar ongeacht wat het gaat kosten, we gaan het betalen." De Belastingdienst heeft inmiddels contact met

In het kort

Het kabinet maakt een einde aan de kafkaëske situatie voor ouders in het toeslagendrama

Sommige ouders dreigden hun schadevergoeding te verliezen aan de Belastingdienst

Nu zijn al hun schulden aan overheidsinstanties geschrapt

zo'n 12.600 van de tenminste 27.000 ouders die benadeeld zijn omdat ze ten onrechte van fraude zijn beschuldigd. Van Huffelen schrijft in een Kamerbrief dat zij er alles aan doet om 'zoveel mogelijk van deze ouders reeds in februari en maart uit te betalen'. Uiterlijk 1 mei moet iedereen de 30.000 euro op de rekening hebben.

De kwijtschelding van de schulden komt onverwacht én op de avond voor het debat over de toeslagenaffaire. Vandaag legt premier Rutte in de Kamer een verklaring af over de val van zijn derde kabinet, aansluitend moet hij zich verantwoorden voor de harde conclusies van de commissie-Van Dam, die vorige maand constateerde dat de overheid de afgelopen jaren in de jacht op 'fraudeurs' de beginselen van de rechtsstaat schond. Dat debat dreigde overschaduwd te worden door de voortslappende schuldenproblematiek van de slachtoffers.

Vandaag 4
De Kamer zat zelf ook fout

Lees vanavond wat we
morgen brengen

trouw.nl/nieuwsbrief

deVerdieping
Trouw

€ 2,99

deVerdieping

Trouw

DINSDAG
19 JANUARI 2021

Streven naar *zero suicide*

ILLUSTRATIE ILSE VAN KRAAIJ

Hans de Boer, 1955-2021

De werkgeversvoorzitter
die in een oranje hesje
op het Malieveld stond

de Verdieping **4**

De groene claim

Het is geen koffie,
het is geen thee,
het zorgt voor vrij weinig CO₂

duurzaamheid&natuur **7**

Nieuwe leiders

Pim van Lommel weet zeker
dat het bewustzijn géén
product is van de hersenen

religie&filosofie **8**

Het evenementenseizoen

Hoop, vrees
en vele verschillende scenario's
voor festivalorganisaties

cultuur&media **10|13**

Zero suicide: zinnig **streven** of loze belofte?

Sinds een paar jaar schaaft 113 Zelfmoordpreventie zich achter de beweging van 'Zero suicide'. Het ministerie en aardig wat GGZ-instellingen steunen deze nieuwe aanpak, maar die wekt ook wrevel en boosheid bij nabestaanden en hulpverleners.

Zero suicide betekent niet dat er binnenkort geen zelfdodingen meer zijn

Gerdien Franx, 113 Zelfmoordpreventie

1800 zelfdodingen per jaar telt Nederland nu

tekst **Maurice Timmermans**
illustratie **Ilse van Kraaij**

Het was een verpleegkundige in een ziekenhuis in Detroit, die in 2001 opperde om te streven naar nul gevallen van zelfdoding. Een wild idee, maar de instelling (Henry Ford Health System) ging er voor en besloot om de zorg van patiënten met depressies om te gooien. Vanaf dat moment beschouwde het personeel iedere nieuwe patiënt als potentieel suïcidaal en hield elke zelfdoding grondig tegen het licht. Het effect was verbluffend: het aantal suïcides daalde snel met 75 procent en in 2009 beroofde zich geen enkele patiënt in de instelling van het leven.

Inmiddels is *zero suicide* uitgegroeid tot een internationale beweging, die ook in Europa en Nederland vaste voet aan de grond heeft gekregen. Niet alleen het ministerie van volksgezondheid is gecharmeerd van deze aanpak (en heeft 24 miljoen euro uitgetrokken voor de komende vijf jaar), maar ook branchevereniging De Nederlandse ggz en zestien instellingen hebben hun steun toegezegd. Via het netwerk Supranet ggz houden ze elkaar op de hoogte van de laatste statistieken en wapenfeiten.

Alles tegelijk doen, op meerdere fronten. Dat is de crux van zero suicide, meende psychiater Jan Mokkenstorm, de oprichter van 113 Zelfmoordpreventie die in 2019 aan alvleesklierkanker overleed. Suïcidaal gedrag herkennen en behandelen, de zorg continu verbeteren, en al het personeel achter de zaak krijgen – van de bestuurder tot de verpleegkundige.

Het draait om een mix van inspiratie en

ratio, zegt Gerdien Franx, programma-manager bij 113 Zelfmoordpreventie en bestuurslid van Supranet. “Het is de bevoegdheid van *yes we can*, in combinatie met datgene doen waarvan bewezen is dat het werkt. Erover praten, voor elke patiënt een veiligheidsplan opstellen, de familie erbij betrekken, samenwerken met andere organisaties zoals de huisarts en het UWV. Dat gebeurt nog lang niet overal.”

Saillant is dat Mokkenstorm aanvankelijk cynisch was over zero suicide. Na een congresbezoek had hij het gevoel een kerkdienst te hebben bijgewoond. Franx: “Hoe rationeel is het eigenlijk om te streven naar nul zelfmoorden? Over die vraag heeft hij lang getwijfeld. Uiteindelijk zag hij het nut in van grootse doelen stellen, en vooral van de nieuwe oplossingen die dat kan opleveren.”

Arts en systeemtherapeut Flip Jan van Oenen gelooft er niets van. “Zero suicide is een mythe. Ondanks alle inspanningen in de afgelopen vijftig jaar zijn de cijfers niet gedaald. Het gesprek erover op gang brengen is natuurlijk prima, maar je zult zelfmoord niet de wereld uit helpen. Het is van alle tijden, het hoort bij het leven.”

Het is een loze belofte, zegt ook psychotherapeut Wessel van Beek, die aan de Vrije Universiteit is gepromoveerd op suïcidebehandelingen. “Het komt op mij over als een marketingslogan waarmee onderzoekers en politici kunnen scoren, maar die nooit waar te maken valt. Waarom niet de boodschap: we doen ons uiterste best maar soms gaat het mis. In de VS en Engeland hebben enkele organisaties bewust gekozen voor andere motto’s zoals Stop suicide, ook om juridische claims te voorkomen.”

Het klinkt misschien vreemd, maar het doel is niet om op nul uit te komen, zegt Franx. “Net zo min als het ministerie van infrastructuur en waterstaat dat beoogt met de campagne van ‘Nul verkeersslachtoffers’. Zie het als slogans die energie geven, die verbinden en ervoor zorgen dat iedereen meedoet. Want alleen samen met de politie, scholen, UWV, gemeenten, de inspectie en de instellingen kunnen we iets doen aan de 1800 zelfdodingen per jaar.”

Door de lat hoog te leggen, ontdek je steeds meer knoppen waar je aan kunt draaien, zegt Peter Dijkshoorn, oud-bestuurder van jeugdstelling Accare. Dijkshoorn is mede-oprichter van de Beweging van Nul, die in de jeugdzorg onder meer streeft naar nul uithuisplaatsingen en nul separaties. Bij Accare stopte Dijkshoorn al in 2008 met gedwongen opsluitingen. “Het gebeurde bij ons vierhonderd keer per jaar, maar in 2009 nog maar tachtig keer. Nu schommelt het tussen nul en vijf per jaar. Waren we minder resoluut gestopt, dan zaten we nu misschien op tweehonderd.”

Bij suïcides ligt dat anders, zegt Van Oenen, die ruim dertig jaar in de crisisdienst

heeft gewerkt. “Want we beschikken niet eens over een effectieve behandeling. Gesprektherapieën helpen hoogstens om de wanhoop en de somberheid te hanteren, niet om zelfmoord te voorkomen.”

De behandelingen staan nog in de kinderschoenen, zegt Franx. “Er is vakliteratuur, er zijn studies, en ja, sommige behandelingen werpen meer vruchten af dan andere. Wel bestaan er therapieën die zelfmoordgedachten kunnen verminderen. Het probleem daarmee is alleen dat veel therapeuten er niet in getraind zijn en ze daarom niet toepassen.”

Er is hoe dan ook veel meer onderzoek nodig naar de behandeling van suïcidaal gedrag, zegt Van Beek. “Maar ook naar de manier waarop plegers worden bejegend. Na de derde poging zijn de meeste hulpverleners niet meer zo aardig en invoelend. Wat op de achtergrond meespeelt is dat bijvoorbeeld

‘Zie het als een slogan die energie geeft en zorgt dat iedereen meedoet’

‘Streefcijfers hebben we niet. We zijn niet naïef, zeker niet in deze tijd.’

de crisisdienst de afgelopen jaren te maken heeft gehad met zware bezuinigingen. Dat terwijl juist deze dienst veel zelfmoorden voorkomt.”

Cruciaal is volgens Dijkshoorn dat de suïcides zelf worden onderzocht. “Net zoals dat in 2017 gebeurde toen relatief veel jongeren uit het leven stapten. Daaruit bleek onder meer dat sommigen worstelden met hun seksuele identiteit. Dat is kennelijk een risicofactor, daar moet je dan in de toekomst rekening mee houden.”

En hoe meer analyses, hoe meer patronen zichtbaar worden. “Ik zou daarom willen dat ggz-instellingen niet alleen de suïdecijfers in hun jaarverslag opnemen maar

ook de oorzaken en omstandigheden.”

Nul zelfdodingen. Het lijkt een sympathieke stip op de horizon, zegt Van Oenen, maar ondertussen gaat die gepaard met nare neveneffecten. “Het wekt de illusie dat elke zelfmoord te voorkomen is. Gebeurt het toch, dan neemt het schuldgevoel bij hulpverleners en nabestaanden alleen maar toe. Er is dan namelijk iets verkeerd gegaan. Iemand heeft gefaald.”

Behandelaren worden er onzeker van, merkt Van Beek in zijn suïcidepreventietrainingen. “Sommigen zijn bang dat het niet lukt om de nul te houden. Ze worden voorzichtiger en nemen minder risico in de behandeling.”

Dat hoort Elnathan Prinsen, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, ook vanuit de instellingen. “Er zijn hulpverleners die koste wat kost een suïcide proberen te voorkomen. En hoe gek het misschien klinkt, dat komt de behandeling niet ten goede. Als je de patiënt voor de zekerheid gedwongen opneemt, om maar iets te noemen, en niet het echte gesprek aangaat, boek je geen vooruitgang. Als behandelaar moet je ruimte in je hoofd houden voor de reële optie dat iemand dood kan gaan.”

Prinsen vreest ook dat het ggz-personeel steeds vaker de schuld krijgt. “Ook omdat er achteraf altijd wel iets opdoemt dat anders had gekund. Maar dat betekent niet dat de suïcide daardoor is veroorzaakt.”

Franx kent de kritische geluiden ook, zegt ze. “Sommige instellingen zijn zelfs boos op ons omdat hun hulpverleners in een kramp schieten. Ook nabestaanden reageren soms feller en wijzen ons op zero suicide. Dat terwijl we deze sfeer van *blaming and shaming* juist willen voorkomen. We pleiten voor een veilige cultuur waarin bestuur en hulpverleners samen leren van zelfdodingen.”

Het valt haar op dat het ‘nuldenken’ vooral in de ggz weerstand oproept. “Misschien is het de angst om straks afgerekend te worden op prestaties, om gekort te worden als de aantallen niet dalen.”

De kritiek van behandelaren en nabestaanden is voor 113 Zelfmoordpreventie een les, zegt Franx. “We moeten, denk ik, beter uitleggen waar zero suicide voor staat. Dat het niet betekent dat zelfdodingen binnenkort tot het verleden behoren. En mocht de slogan toch te verwarrend blijken, dan schrappen we ‘m. We zijn er niet aan gehecht. Eerst gebruikten we de slagzin dat niemand mag sterven in eenzaamheid en radicaliteit. Daar struikelde niemand over.”

Vooralsnog heeft zero suicide in Nederland nog geen daling in de cijfers teweeggebracht; in 2019 stond de teller op 1811. In Australië en Engeland is enige winst geboekt, maar in de VS steeg het aantal zelfmoorden in het afgelopen decennium dramatisch tot ruim 48.344 per jaar.

Van welke streefcijfers gaat 113 Zelfmoordpreventie uit? “Die hebben we niet”, zegt Franx. “Wat we willen is een kentering in de curve, zichtbare stappen vooruit, maar we zijn niet naïef, zeker niet in deze tijd. Jan was daar concreter in en riep dat hij blij zou zijn met een halvering, met achthonderd suïcides in 2030. Maar goed, een *inspirational goal* noemde hij dat.”

Praten over zelfmoordgedachten kan anoniem bij 113 Zelfmoordpreventie: chat via www.113.nl, bel 113 of bel gratis 0800-0113.